

บทที่ 2

ความเป็นมาและลักษณะของวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์

ที่มาของเรื่อง

วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าว่า มีพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าที่ได้กำเนิด และตรัสรู้มาแล้วในอดีต ได้แก่ พระกุกกุสันโธ พระโคตมกัมมาสัมพุทธเจ้า พระกัสสป พระศรีสากยมุนีโคตม¹ และองค์ที่มาตรัสรู้ในอนาคตคือ พระศรีอาริยมะตไตรย (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2523 : 105)

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2523 : 103) สันนิษฐานว่า วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ เดิมแต่งเป็นภาษาบาลี ผู้แต่งฉบับภาษาไทยคงได้แนวคิดมาจากคัมภีร์ภาษาบาลี ดังจะเห็นได้จากการนำคำบาลีมาเป็นจุดยึดบท²

การศึกษาวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ของ นางถนอม บัวทอง พบว่ามีการนำคำบาลีมาเป็นจุดยึดบท ดังตัวอย่าง

อุกาสะ ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายฉัตรพระพุทธรูป
ศาสนาสมเด็จพระพุทธิเจ้า ครัตถังหาพระองค์ สเด็จพระ
สัตว์ในยพินแผนแทนพระสุทธานันทาแทนได้สองแสนสี่หมื่นโยชน์
อรรล่ำเลิศประเสริฐในยบวรพุทธศาสนา สมเด็จพระพุทธิ

¹ พระศรีสากยมุนีโคตม คือพระพุทธเจ้าองค์ที่ชาวพุทธนับถือในปัจจุบัน (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2523 : 105)

² จุดยึดบท คือบทบาลีเล็กน้อยที่ยกขึ้นแสดงก่อนเนื้อความ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2531 : 235)

เจ้าตราหยาพระองค์ ภิกษุเว คุกรภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงศีล
อันบริสุทธิ์ ทั้งเทวคาสีประรุษยิงชาย อันคังใจปราดหนา
ซึ่งสววรรณีฤการ เป็นบรมสุกสถานอรอุคคม....

(หน้าคั้น 1 บรรทัด 5-8, หน้าคั้น 2 บรรทัด 1-2)

นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องนี้ยังกล่าวถึง "คัมภีร์บาลี" ไว้ว่า
"เป็นที่สังขร บารมียังอ่อน ไม่ทันชนิดีร
พบแต่พระวินัย ทั้งหากำภลี เป็นคั้นบาลี แก้วสามประการ"

(หน้าคั้น 15 บรรทัด 1-2)

ข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของ สุธีวงศ์
พงศ์ไพบูลย์ จึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมเรื่องพระพุทเจ้าห้าพระองค์ เดิมแต่งเป็น
ภาษาบาลี ผู้แต่งน่าจะได้นำแนวคิดมาจากคัมภีร์ภาษาบาลี

ความแพร่หลายของเรื่อง

วรรณกรรมเรื่องนี้รู้จักกันแพร่หลายมากในภาคใต้ โดยใช้ชื่อเรื่อง "พระเจ้า
ห้าองค์" และ "พระพุทเจ้าห้าพระองค์" (ชวน เพชรแก้ว (สัมภาษณ์) 23
กุมภาพันธ์ 2534) ผู้แต่งและผู้สร้างได้จารวรรณกรรมเรื่องนี้ไว้ในเอกสารโบราณ
ได้แก่ หนังสือบุด¹ สมุดข่อย หรือสมุดไทย หลายฉบับด้วยกัน ซึ่งแพร่หลายอยู่ใน
ภาคใต้และภาคอื่นของประเทศไทย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้แพร่หลายคือ

1. อิทธิพลของพระพุทธศาสนา สังคมไทยกับพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กัน
อย่างแนบแน่นเรื่อยมา คือพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกลงในจิตใจของคนไทยจนกลายเป็น
วัฒนธรรม ค่านิยม (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2528 : 6) พุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการ
สร้างวรรณกรรมท้องถิ่นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทเจ้านั้น

¹ รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือบุด ศึกษาได้จากวิทยานิพนธ์เรื่อง "พระวรวงศ์
วรรณกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี การศึกษาเชิงวิเคราะห์" ของประพนธ์ เรืองณรงค์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2523 หน้า 21-28.

มีผู้แต่งไว้หลายสำนวน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์แพร่หลายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ

2. การย้ายถิ่นที่อยู่ เมื่อประชาชนย้ายถิ่นที่อยู่ย่อมจะชนทรัพย์สมบัติมีค่าติดตัวไปด้วย บุคคลบางกลุ่มมีความรักและหวงแหนหนังสือมาก ถือเป็นสมบัติอันล้ำค่า เมื่อย้ายที่อยู่ก็นำติดตัวไปด้วย (ประทีป ชุมพล, 2519 : 24) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศาสนาของศาสนาพุทธด้วยแล้วจะมีความหวงแหนมาก และเก็บรักษาไว้ให้ดีที่สุด วรรณกรรมเรื่องนี้จึงตกไปอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ในท้องถิ่นจังหวัดสงขลา บัตตานี เป็นต้น

3. การคัดลอกต้นฉบับ สมัยก่อนไม่มีการพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่ หรือจำหน่ายอย่างในสมัยปัจจุบัน ผู้ที่มีความต้องการหนังสือเรื่องใดไว้เป็นเจ้าของก็อาศัยการคัดลอก ถ้าหากว่าผู้ใดเขียนหนังสือไม่เป็น ก็มีการว่าจ้างให้ผู้อื่นเขียนให้ ซึ่งมีการบันทึกหรือจารบอกชื่อผู้คัดลอกไว้ในตอนท้ายเรื่อง หนังสือที่ได้รับความนิยมชมชอบมากก็จะมีผู้คัดลอกไว้มากกว่าเรื่องอื่น วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าและแทรกคำสอน ซึ่งมุ่งให้ปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาให้บริบูรณ์ด้วยตนเอง จึง "มีความนิยมแพร่หลายพอสมควร จึงมีการแต่งใหม่และคัดลอกกันอยู่เรื่อย ๆ" (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2523 : 104)

4. การแต่งเรื่องขึ้นใหม่โดยอาศัยแนวคิดเดียวกัน กวีผู้สร้างวรรณกรรมย่อมมีความคิดที่จะสร้างงานของตนเองให้ปรากฏชื่อเสียงอยู่ในวงการกวีบ้าง จึงสร้างวรรณกรรมที่เป็นสำนวนของตนเอง แต่อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับกวีอื่น มีการเพิ่มเติมเนื้อหาบางตอนให้แปลกออกไป ความสั้นยาวของเรื่องจึงแตกต่างกันไปตามภูมิปัญญาของกวีท้องถิ่นเท่าที่สามารถจะทำได้

5. ความเชื่อในกุศลผลบุญที่ได้จากการสร้างหนังสือ ความเชื่อเรื่องนี้เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์แพร่หลาย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เพราะมีบุคคลเชื่อในกุศลผลบุญที่ได้จากการสร้างหนังสือเกี่ยวกับศาสนา จึงได้คัดลอก หรือว่าจ้างให้คัดลอกให้เขียน หรืออาจแต่งเรื่องขึ้นมาเอง โดยอาศัยแนวคิดเดียวกันก็อาจเป็นไปได้ทั้งสิ้น ยิ่งการสร้างหนังสือด้วยการจารลงในหนังสือใบลาน สมุดข่อย หรือสมุดไทยด้วยแล้วนำไปถวายวัด ก็จะได้

บุญยิ่งกว่าเก็บไว้เป็นเจ้าของ ทั้งนี้เพราะ "จุดประสงค์ในการแต่งวรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนามักสร้างเป็นพุทธบูชา คือสร้างหนังสือถวายวัด เพื่อหวังจะได้านิสงส์จากการสร้างหนังสือนั้น ๆ" (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2523 : 100)

6. ประเพณีการสวดหนังสือ การสวดหนังสือเกิดจากการที่ผู้อ่านรู้เรื่องราวในหนังสือเรื่องที่น่าสนใจ แต่ผู้นั้นอ่านหนังสือไม่ได้ เพราะในสมัยก่อนผู้อ่านหนังสือได้มีจำนวนน้อยมาก ความรู้ความจำเรื่องราวต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะได้จากการฟัง จึงเกิดมีประเพณีการสวดหนังสือขึ้น ภาคกลางมีการสวด "ไอ้เอ๋วิหารราย" ส่วนภาคใต้มีการ "สวดหนังสือ" การสวดหนังสือทางภาคใต้ที่ต่างกันเป็นประเพณี ได้แก่ "การสวดตำนาน" ผู้สวดอาจเป็นพระภิกษุหรือผู้อ่านหนังสือคล้อง-แคล้วก็ได้ แหล่งสำคัญของการสวดหนังสือก็คือ วัด ทั้งภาคกลางและภาคใต้มีการสวดหนังสือที่วัดในวันพระ ขึ้นหรือแรม 8 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ หรือแรม 14, 15 ค่ำ (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2530 : 9-10) เมื่อผู้ฟังได้ฟังบ่อย ๆ ก็จะจำได้ จึงนำเรื่องราวไปจารในหนังสือบุต สมุดข่อย หรือสมุดไทย เพื่อเก็บไว้เป็นเจ้าของ หรืออาจจะสร้างหนังสือถวายวัดก็ได้ วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์อาจเป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีการสวดให้ชาวพุทธฟังจนจำได้ และมีการจารลงในหนังสือบุต อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้แพร่หลายได้อีกทางหนึ่ง

ปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้แพร่หลาย และกระจายไปอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อชี้บ่งว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นที่สนใจของชาวไทยพุทธโดยทั่วไป

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์สำนวนต่าง ๆ

ขณะที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ได้สำรวจต้นฉบับหนังสือเรื่อง "พระพุทธเจ้าห้าพระองค์" พบในภาคกลางและภาคใต้ จำนวน 13 ฉบับ คือ พบที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासูกรี กรุงเทพมหานคร 2 ฉบับ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 7 ฉบับ ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนสตรีพัทลุง จังหวัดพัทลุง 1 ฉบับ ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนพัทลุง จังหวัดพัทลุง 1 ฉบับ วัดนาราราเจริญสุข อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 1 ฉบับ และฉบับของ

นางณอม บัวทอง บ้านควนเปล บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าเรือ อำเภอ-
โคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 1 ฉบับ

เรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์แต่ละฉบับมีลักษณะสังเขป ดังต่อไปนี้

1. พระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ เลขที่ 39 เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ
ท่าवासกรี กรุงเทพมหานคร คู่มือที่ 115 ชั้นที่ 6/3 มัดที่ 36 เป็นสมุดไทยขาว จาร
ด้วยอักษรไทย เส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยภาพ (กลอนสวด) 3 ชนิด คือ ภาพยานี 11
ฉบับ 16 และภาพสรุปร่างคนางค์ 28 สลับกันไป เนื้อเรื่องตอนต้นพรรณนาเรื่อง
พระพุทธรูปโกษาเสด็จไปแปลพระไตรปิฎกในเมืองลังกา ตอนปลายกล่าวถึงพระบรมมหาราชวัง
ใต้แก่ วัฏสงสาร การทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ก่อนจบได้บอกชื่อผู้แต่ง และ วัน
เดือน ปี ที่แต่งจบไว้ดังนี้ "ปีชวดช่อสุก เดือน 7 ขึ้น 10 ค่ำ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ"
(หน้าปลาย 1 บรรทัด 7) เมื่อตรวจสอบกับปฏิทิน 200 ปี (จรัล พิกุล, 2514 :
31) ตรงกับปีชวด จ.ศ. 1226 เดือน 7 ขึ้น 10 ค่ำ พ.ศ. 2407 ตรงกับสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สังเกตลักษณะอักษรและอักษรวิธีเห็นว่า
เก่ามาก พระธรรมดิลก (อ้อม) มอบให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2465

2. พระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ เลขที่ 40 หอสมุดแห่งชาติบันทึกไว้ที่ปกหน้า
ของหนังสือว่า ชื่อมาเมื่อ พ.ศ. 2450 เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี
กรุงเทพมหานคร คู่มือที่ 115 ชั้น 6/3 มัดที่ 36 เป็นสมุดไทยดำ จารด้วยอักษรไทย
โบราณ เส้นรงค์สีเหลืองและสีขาว แต่งด้วยภาพ (กลอนสวด) ชนิดเดียว คือ
ภาพสรุปร่างคนางค์ 28 เนื้อเรื่องตอนแรกพรรณนาประวัติพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์
ตอนปลายพรรณนาการเดินทางจากเมืองสุพรรณบุรีไปเมืองหงสาวดี เพื่อบูชาพระ-
มหาราชเจดีย์ ฉบับนี้บอกชื่อผู้เขียนไว้ตอนต้นเรื่องว่า "นามพูนคิด ชื่อวาเจาติตพรหมทอง
บ่อวอ" (หน้าต้น 2 บรรทัด 4) และบอกวัน เดือน ปีที่เขียนจบไว้ว่า "๗๖๖
เขียนจบเดือน 11 วัน 3 ปี จอชอกายู ไปตรังกู เดือน 11 แลว ทานปัจฉิมโยโยเหตุ"
(หน้าปลาย 2 บรรทัด 10-12) เมื่อตรวจสอบปฏิทิน 200 ปี (จรัล พิกุล, 2514 :
51) ใกล้เคียงกับ พ.ศ. 2417 ปีจอ มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยสันนิษฐานตามวัน เดือน
ปีดังกล่าวเห็นว่าตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

3. พระพุทธเจ้าห้าพระองค์และพระบรมัตถธรรม เลขที่ อ. 120.010 สถาบันทักษิณคดีศึกษา บันทึกประวัติไว้ที่ปกหน้าว่า "ไม่ปรากฏที่มา สถาบันทักษิณคดีศึกษา ได้รับเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2526" เก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นหนังสือบุตขาว จารด้วยอักษรขอมบาลี และอักษรไทย เส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยร่ายยาว และภาพ 3 ชนิด คือ ภาพยานี 11 ฉบับ 16 และภาพสร้างคนางค์ 28 ตอนต้นเรื่องใช้อักษรขอมบาลีเป็นคาถานมัสการพระพุทธเจ้า ต่อจากนั้นใช้อักษรไทยตลอดเรื่อง

เนื้อเรื่องตอนต้นพรรณาประวัติพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ตามลำดับ เมื่อจบตอนแล้วบอกชื่อผู้เขียนไว้ว่า

- o จบพรทั้งหาแล ท่านผู้สวดแลท่านผู้ฟังทานนงยีนนงชายเอี้ย
- o ควยวาพระทั้งหาพระองค์ และพระบอริมัด และไวยสิลทั้งหา
- นันทมีกรบไปยทั้งนันท แลพระทั้งหาพระองค์นี้กับพระบอริมัด แล
- ชาวเจ้าผู้เขียนแลทานผู้ที่สร้างเอาไวยไวยพระศาสดหน้าคิตพรม
- กันโมทนาสวนบุญจางให้ขุนราชณุกิจผู้เขียน ทั้งคนผู้สร้าง ขอให้
- พันทุกสำเมรีจทุกสิ่ง ขอให้ลุดังความที่ปรากฏหน้าของชานันเทิด

(หน้าต้น 14 บรรทัด 8-12)

เนื้อเรื่องตอนปลายกล่าวถึงพระบรมัตถธรรม โดยพรรณาคุดพระรัตนตรัย ชักชวนให้ผู้อ่านผู้ฟังปฏิบัติธรรม รักษาศีล ให้ทาน กล่าวถึงวัฏสงสาร กุศลมูล อกุศลมูล ไตรลักษณ์ และศีลห้า ตามลำดับ ตอนจบบอกวัน เวลาที่เขียน ชื่อผู้สร้างและชื่อผู้เขียนไว้ในหน้าสุดท้าย ดังนี้

- o สุกมัตถุพระพุทธศักราชพระศาสดาลวงแล้ว โดย 2419
- พระวษา เจาเกอผู้แม่ เจาศรีนางผู้ลูกได้คิตอานพรมกัน
- สร้างพระบอริมัดไวยไวยพระศาสดหน้า จางให้ขุนราชณุกิจ
- เขียนเป็นราคามาเขียนเทรยีนหนึ่ง ขอให้ชาวเจ้าผู้
- สร้างแลชาวเจ้าผู้เขียนจงสำเมรีจภพระนิทาน ขอให้
- ดับทุกดับโคก ดับโรคดับไผย สรฟเส่เคยี้จ จังโรย ยาโคมี
- อายุ วันโน สุกขัง พะลัง นีภาย บัจโยโหตุ อะ นา

คะ เต กา เล

(หน้าปลาย 33 บรรทัด 1-6)

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ฉบับสันนิษฐานตามข้อความที่ปรากฏข้างต้นว่า แต่งราว พ.ศ. 2419 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

4. พระพุทธเจ้าห้าองค์ เลขที่ อ. 120.011 สถาบันทักษิณคดีศึกษา บันทึกประวัติไว้ที่ปกหน้าว่า "ไม่ปรากฏที่มา สถาบันทักษิณคดีศึกษาได้รับเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2526" เก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา เป็นหนังสือbundet ขวดต้นเรื่องจารด้วยอักษรขอมบาลีเป็นคาถานำนัมสการพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ต่อจากนั้นจารด้วยอักษรไทยตลอดเรื่องด้วยเส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยร้อยยาวและภาพ 3 ชนิด คือ ภาพยานี 11 ภาพฉ้าง 16 และภาพสุรางคนางค์ 28 เนื้อเรื่องตอนต้นพรรณนาการกำเนิดพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ตอนปลายกล่าวถึงพระบรมัตถธรรม ซึ่งมีเนื้อหาเหมือนกันกับฉบับเลขที่ อ. 120.010 (ข้อ 3 หน้า 17) หุกระการ แต่เพิ่มเรื่องห้าวาระตั้งสาการ 32 ตอนสุดท้าย ฉบับนี้ไม่บอก วันเดือน ปีที่แต่ง แต่บอกชื่อผู้แต่งไว้ในหน้าสุดท้ายว่า

๐ ท่านธรรมะสะโร จำลองพระธรรมโมขันไว้บรรยาย
ชื่อแคล้วสรพโยย ชื่อยาโตมีในกาย ชื่อพันอบาย (ขาด) นรก
(ขาด) ๐ ชาวสุสร้างไว ชื่อ เบนปัจใจใจ แก่พระโพธิยา
ชื่อให้ประสพบ (ขาด) (ขาด) บัญญาช้อยาให้อับเฉา
๐ อะโรคะยานะ (ขาด) สุขิโตโหตุ นินานัง ประมัง สุขัง

(หน้าปลาย 39 บรรทัด 4-8)

5. พระพุทธเจ้าห้าพระองค์และคำสอนในศาสนา เลขที่ อ. 120.012 สถาบันทักษิณคดีศึกษา บันทึกประวัติไว้ที่ปกหน้าว่า "เดิมเป็นของนางคลิ่ง ขุนทอง บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 2 ตำบลโคกทราย อำเภอบางพวย จังหวัดพัทลุง มอบให้นางสาวสุชาติา สมภู เพื่อมอบให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2526" เก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นหนังสือbundet ขวดต้นเรื่องจารด้วยอักษรไทยเส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยร้อยยาวและภาพ 3 ชนิด

คือ ภาพยานี 11 ภาพฉับัง 16 และภาพสุรางคนางค์ 28 เนื้อหาตอนต้นกล่าวถึง การกำเนิดพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ตอนปลายกล่าวถึงพระบรมคตธรรม ซึ่งมีเนื้อหา เหมือนกันกับฉบับเลขที่ อ. 120.011 (ข้อ 4 หน้า 18) จบด้วยห้าวาระตั้งสาการ 32 แล้วชักชวนให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง บลงสังขาร ฉบับนี้เป็นฉบับเก่าที่สุดที่มีอยู่ในสถาบัน- ทักษิณคดีศึกษา เก่าทั้งตัวอักษรที่จาร และอักษรวิธี ซึ่งอ่านยากกว่าฉบับอื่น ๆ เข้าใจ ว่าจารก่อนฉบับอื่น ในบรรดาที่สำรวจพบ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง และวัน เดือน ปีที่แต่ง

6. พระพุทธเจ้าห้าองค์ เลขที่ อ. 420.004 เก็บรักษาไว้ที่สถาบัน- ทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นสมุดปกแข็งของนางพวงทิพย์ สุขวงศ์ ซึ่งคัดลอกจากต้นฉบับหนังสือบุคขาวของวัดบ่อทรัพย์ ท่าแหลมสน จังหวัดสงขลา มอบให้สถาบันทักษิณคดีศึกษาเก็บไว้ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2526 คัดลอกด้วยอักษร วิธีปัจจุบัน แต่งด้วยร้อยยาวและภาพ 3 ชนิด คือ ภาพยานี 11 ภาพฉับัง 16 และภาพสุรางคนางค์ 288 ซึ่งมีเนื้อหาเหมือนกันกับฉบับเลขที่ อ. 120.010 (ข้อ 3 หน้า 17) ทุกประการ แต่ตอนจบเพิ่มข้อความที่กล่าวถึงอันสงส์ของการรักษา ศิลหำประการ เมื่อจบความแล้วบอกวัน เดือน ปีที่เขียนจบไว้ว่า "๐ เขียนจบ ณ วันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น สอง คำ พระอภิธรรมแปล บริมัต สร้างไว้ในพระพุทธศาสนา- ขอพันพระอาริยะเตรัย นิปัจจะโยโหตุ" (หน้าปลาย 27 บรรทัด 5)

7. พระพุทธเจ้าห้าองค์ เลขที่ อ. 420.005 เก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณ- คดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นสมุดปกแข็งของนายจรูญ ช่วยสกุล ซึ่งคัดลอกจากต้นฉบับหนังสือบุคขาวของสถาบันทักษิณคดีศึกษา เลขที่ อ. 120.010 มอบให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2526 เป็นสำนวนที่ตรงกับ ต้นฉบับเลขที่ 120.010 (ข้อ 3 หน้า 17) ทุกประการ ใช้อักษรวิธีปัจจุบัน

8. พระพุทธเจ้าห้าองค์ เลขที่ อ. 420.006 เก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณ- คดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นสมุดปกแข็งของนางสาวชिरา รักษาแก้ว ซึ่งคัดลอกจากหนังสือบุคขาวของสถาบันทักษิณคดีศึกษา เลขที่ อ. 120.011 มอบให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2526 เป็นสำนวนที่ตรงกับ ต้นฉบับเลขที่ อ. 120.011 (ข้อ 4 หน้า 18) ทุกประการ ใช้อักษรวิธีปัจจุบัน

9. พระพุทธเจ้าห้าองค์และคำสอนในศาสนา เลขที่ อ. 420.007 เก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เป็นสมุด

ปกแข็งของนางสาวสุชาดา สมภู์ ซึ่งคัดลอกและวิเคราะห์เนื้อหา โดยเขียนเรื่องย่อ ลักษณะคำประพันธ์ และประโยชน์ที่ได้รับจากต้นฉบับหนังสือbudขาวของสถาบันทักษิณคดีศึกษา เลขที่ อ. 120.012 มอบให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2526 เป็นสำนวนเดียวกับต้นฉบับเลขที่ อ. 120.012 (ข้อ 5 หน้า 18) ใช้อักษรวิถีปัจจุบัน ในตอนท้ายของเรื่องมีข้อความมากกว่าต้นฉบับเลขที่ อ. 120.012 คือมีข้อความเป็นภาพย์สุรางคนางค์ 28 เพิ่มขึ้น 10 บท ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ต้นฉบับเลขที่ อ. 120.012 อาจจะขาดหายไปหลังจากที่นางสาวสุชาดา สมภู์ คัดลอกแล้วก็อาจเป็นได้

10. พระเจ้าห้าองค์ ฉบับหอวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง เก็บรักษาไว้ที่โรงเรียนสตรีพัทลุง เป็นหนังสือbudขาว จารด้วยอักษรไทยเส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยร้อยยาวและภาพย์ยานี 11 เนื้อเรื่องพรรณนาประวัติของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์แล้วตามด้วยพระปรมัตถธรรม ศิลกลดา มหาวิบากคำกลอน สุนินชาดก และบุตร 6 จำพวก ฉบับนี้บอกชื่อผู้สร้างไว้ในหน้าแรกว่า "ข้าพเจ้าพระหลาก เอกธมฺโม ได้สร้างพระธรรมที่วัดควนอินทรมิตร ขออุทิศผลวิบากสมบัติไปให้แก่บิดาและมารดาญาติสนิทมิตรสหายและสรรพสัตว์ทั้งหลาย" (หน้าต้น 1 บรรทัด 1-2) แต่ไม่บอกวัน เดือน ปีที่เขียน

11. พระเจ้าห้าองค์ ฉบับหอวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง เก็บรักษาไว้ที่โรงเรียนพัทลุง มีบันทึกบอกประวัติไว้ที่ปกหน้าว่า "เดิมเป็นของวัดควนซ้แรด ตำบลชะรัด อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง" เป็นหนังสือbudขาว จารด้วยอักษรไทยเส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยร้อยยาวและภาพย์ 3 ชนิด คือ ภาพย์ยานี 11 ภาพย์ฉบับ 16 และภาพย์สุรางคนางค์ 28 เนื้อเรื่องตอนต้นและตอนปลายได้หายไป ด้านหน้าต้นของหนังสือbudขาวเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ และกล่าวถึงการกำเนิดของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ ตลอดจนเหตุการณ์ในสมัยที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ลงมาตรัสรู้ ด้านหน้าปลายของหนังสือbudขาวเรื่องคำสอน ธรรมะ และเรื่องไตรสรณาคมน์ ฉบับนี้ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง และ วัน เดือน ปีที่แต่ง

12. พระเจ้าห้าองค์ ฉบับวัดนาราเจริญสุข เก็บรักษาไว้ที่วัดนารา-เจริญสุข อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหนังสือbudขาว จารด้วยอักษรไทย

เส้นหมึกสีดำ แต่งด้วยภาพยານี้ 11 และภาพสุรางคนางค์ 28 เนื้อหาพรรณนาประวัติของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ และการเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดาของพระพุทธเจ้าในสวรรค์ ฉบับนี้ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง และ วัน เดือน ปีที่แต่ง

13. พระพุทธเจ้าห้าพระองค์และพระปรมาัตต์ ฉบับของนางถนอม บัวทอง เก็บรักษาอยู่ที่บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 2 บ้านควนเปล ตำบลท่าเรือ อำเภอบึงกอกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นหนังสือบุคขาว จารด้วยอักษรขอมบาลีและอักษรไทย ต้นเรื่องจารด้วยอักษรขอมเป็นคำภาบาลีสันมัสการพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ ต่อจากนั้นจารด้วยอักษรไทยตลอดเรื่อง เนื้อหาในฉบับนี้มีความสมบูรณ์และยาวที่สุด กล่าวคือ นอกจากเนื้อเรื่องที่กำลังกล่าวมาแล้วทุกฉบับ ซึ่งฉบับเลขที่ อ. 120.011 (ข้อ 4 หน้า 18) ของสถาบันทักษิณคดีศึกษามีเนื้อหายาวที่สุด แต่ฉบับนี้มีมากกว่า คือ มีบทไหว้ครู (สัดดี) ในตอนท้ายบทมีการไหว้คุณพระรัตนตรัย ครูผู้สอน ก ข ก กา พระคุณของมารดา บิดา และขออำนาจคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั่วโลก ช่วยดลบันดาลให้ผู้แต่งมีความสุข ปราศจากศัตรู โรคภัย และอันตรายทั้งปวง ฉบับนี้ไม่ได้บอกชื่อผู้แต่ง และ วัน เดือน ปีที่แต่ง

จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ มีหลายฉบับ บางฉบับจัดเป็นส่วนเดียวกัน อาจจะมีการคัดลอกต่อ ๆ กันมา บางฉบับต่างส่วนออกไป อาจมีการแต่งเติม หรือตัดแปลงข้อความให้แปลกออกไป ความแตกต่างของเรื่องไม่ได้อยู่ที่เนื้อหา แต่เป็นข้อความเสริมให้เป็นส่วนที่ต่างกัน เนื้อหาสำคัญมีลักษณะใกล้เคียงกันเกือบทุกฉบับ ฉบับที่มีส่วนคล้ายคลึงกันมากที่สุด ได้แก่ ฉบับเลขที่ อ. 120.011 ของสถาบันทักษิณคดีศึกษา กับฉบับของนางถนอม บัวทอง ส่วนฉบับที่มีส่วนต่างออกไปจากฉบับอื่นมากที่สุด คือ ฉบับของพระหลาก เอกธมฺโม น่าจะเป็นส่วนหนึ่งต่างหากที่เขียนขึ้นมา โดยอาศัยเค้าเรื่องเดิม นอกจากนี้ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เลขที่ 39 มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระปรมาัตต์น้อยกว่าฉบับส่วนอื่น และมีบางส่วนที่แต่งเพิ่มเติมได้แก่ เรื่องพระพุทธโกษาจารย์เสด็จไปแปลพระไตรปิฎกในเมืองลังกา ซึ่งทำให้เนื้อหาแปลกกว่าฉบับส่วนอื่น ๆ ในภาคใต้

เนื่องจากวรรณกรรมท้องถิ่น เรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ดังนั้นนอกจากที่ผู้วิจัยค้นพบ 13 ส่วนนี้ ดังกล่าวแล้ว จึงน่าจะมีวรรณกรรม

เรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์สำนวนอื่น ๆ อีก โดยเฉพาะภาคเหนือ เพราะว่ายังมีฉบับที่เป็นภาษาล้านนาอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ 1 ฉบับ และมีนิทานเรื่องพระยาภาณุเมืองซึ่งเขียนเป็นภาษาขอม 1 ฉบับ เนื้อเรื่องในนิทานนี้คล้ายกับเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ จากการแพร่กระจายของศาสนาพุทธลัทธิมหายานตามประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย น่าจะเป็นหลักฐานได้แน่ชัดว่า วรรณกรรมเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์คงต้องแพร่หลายไปทั่วทุกภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคใต้น่าจะมีฉบับอื่นอีกที่เก็บรักษาไว้ที่วัดหรือที่บ้าน ซึ่งยังสืบค้นหาไม่พบ

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้

ประวัติความเป็นมา

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้เป็นวรรณกรรมศาสนา ได้ต้นฉบับมาจาก นางถนอม บัวทอง บ้านเลขที่ 39 หมู่ที่ 2 บ้านควนเปล ตำบลท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี นางถนอม บัวทอง ได้รับวรรณกรรมเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ฉบับนี้มาจาก นายยอดทอง แก้วละเอียด ผู้เป็นตาให้ไว้เป็นมรดกตกทอดกันมาอีกทอดหนึ่ง (เนียม แก้วละเอียด (สัมภาษณ์) 10 มกราคม 2534)

ผู้แต่ง

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ฉบับนี้ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง จากการสัมภาษณ์ นางเนียม แก้วละเอียด อายุ 89 ปี บุตรหญิงคนโตของนายยอดทอง แก้วละเอียด ทราบว่า นายยอดทอง แก้วละเอียด เป็นผู้จารในขณะที่ยังเป็นพระภิกษุ ประมาณปี พ.ศ. 2449 ที่วัดมุลินทวาปีวิหาร อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี (เนียม แก้วละเอียด (สัมภาษณ์) 10 มกราคม 2534) จึงสันนิษฐานว่า นายยอดทอง แก้วละเอียด อาจจะคัดลอกจากต้นฉบับอื่น หรืออาจท่องจำมาแล้วจารลงในหนังสือบุคชาวฉบับนี้ก็อาจเป็นได้

เวลาที่แต่ง

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์สำนวนนี้ไม่ได้รับรู้ วัน เดือน ปีที่แต่งไว้ แต่มีข้อความกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

๐ จักเกล้าวประจุบัน ปีนีมีแม็สัพคักเหมมันตะระคูเคื่อนสิปสอง
 แรมสองคำอาทิตวันนี ยังเปนประจวบรวารกำหนดคอะนา
 คอะเตกาเล ยังพระพุทสาสนาจะมาในอะนาคคกำหนดอีกอยู่
 สองพรนหารอยหกสิบเอ็จพระวะษา เสคสังชะยาเคื่อนยัง
 อยู่หาเคื่อน เสควันยังอยู่สิปแปควัน ทังอะคีคอะนาคค
 ประจุบันที่ล่วงแล้ว กับที่ยังนัมประสมเข้าด้วยกัน พระสาสนา
 จึงจะถาวรถวนทั้งหาพรพระวันษา

(หน้าต้น 8 บรรทัด 4-6)

เมื่อนำข้อความ "ปีนี้มีแม็สัพคักเหมมันตะระคูเคื่อนสิปสองแรมสองคำอาทิต"
 ตรวจสอบในปฏิทิน 200 ปี (จรัล พิกุล, 2514 : 93) ตรงกับวันอาทิตย์ แรม 2
 คำ เดือน 12 ปีมะแม จ.ศ. 1257 วันที่ 3 พฤศจิกายน 2438 จึงสรุปความว่า
 วรรณกรรมฉบับนี้จารเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2438
 ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความมุ่งหมายในการแต่ง

ความมุ่งหมายในการแต่งปรากฏในวรรณกรรม ดังนี้

๐ ถ้าบุคคลผู้ใดได้เล่าได้เรียน ได้อารได้เขียน ได้เม็ตา
 ภาวนา ได้สัพคักรับฟังพระสละธรรมเทศนาคักระราช
 พระพุทธิเจ้าทั้งหาพระองค์ บุคคลผู้นั้นก็จะได้อานิสงนัมด้วย
 อะสงไชย์ ผู้ใดตั้งเนือตั้งใจฟัง ผู้นั้นก็จะได้ละถึงโสคา
 ภาพก่าคนได้ทำมา มากนอยเท่าใดย์ แตนอยคุมใหญ่
 ก็หายไบบยสินสุท ครันตายจากแตมะนุษย์ก็จะได้ขึ้นไบบย
 เสวยรมชมสมบักฎิ ในยสวรรนคักระเทวะโลกย์ แลพระนึ
 ฤาการเป็นเทียงเท นักรหนาแล

(หน้าต้น 14 บรรทัด 6-9)

ความมุ่งหมายที่ระบุในวรรณกรรมข้างต้น สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อชักจูงใจผู้อ่านผู้ฟังให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ แก่ผู้อ่านผู้ฟัง

3. เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังได้ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ตนเอง ทั้งยังส่งผลให้ผู้อ่านผู้ฟังหลุดพ้นจากบาปกรรมทั้งปวงที่ได้กระทำไว้ ครั้นตายไปก็จะได้ไปสู่สวรรค์ และถึงซึ่งนิพพานในที่สุด

ลักษณะของวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้

ลักษณะของวรรณกรรม หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ของวรรณกรรมที่ประกอบกันขึ้นเป็นรูปเล่ม ประกอบด้วยลักษณะภายนอก และลักษณะภายใน

ลักษณะภายนอกของวรรณกรรม คือ ลักษณะทั่ว ๆ ไป ได้แก่ ชนิด ขนาด จำนวนบรรทัด หน้า เล่ม ตลอดจนลักษณะอักษร อักษรวิธีและเครื่องหมาย

ลักษณะภายในของวรรณกรรม ได้แก่ ลักษณะคำประพันธ์ แนวคิดของเรื่อง โครงเรื่อง กลวิธีการแต่ง และการใช้โวหารต่าง ๆ

1. ลักษณะภายนอกของวรรณกรรม

ลักษณะภายนอกของวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ มีดังนี้

1.1 ลักษณะทั่ว ๆ ไป

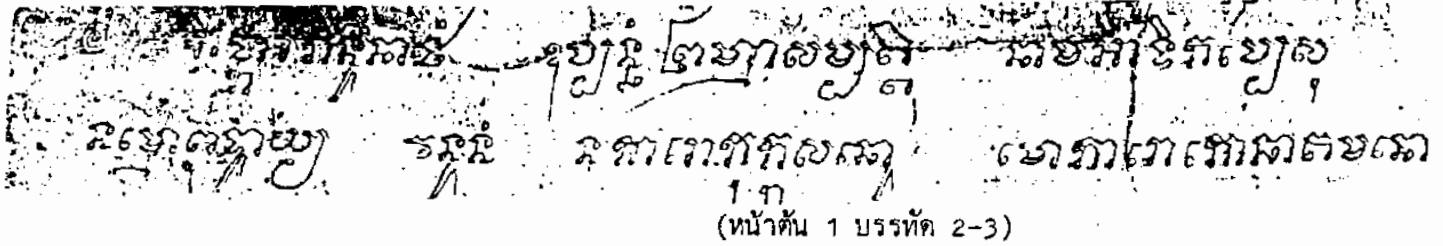
วรรณกรรมฉบับนี้เป็นเอกสารโบราณ ประเภทหนังสือบุดขาว หรือสมุดไทยขาว มีไม้ประกับสี่ค้ำผูกไว้อย่างดี สภาพกระดาษเก่ามากมีรอยเย็บซ่อมตรงรอยพับหลายแห่ง ปกนอกขาดเล็กน้อย เนื้อหามีคราบถ่านบริบูรณ์ มีขนาดกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 35 เซนติเมตรหนา 4 เซนติเมตร จารด้วยอักษรไทยเส้นหมึกสีค้ำ จารหน้าละ 12 บรรทัด ยกเว้นหน้าแรกจาร 7 บรรทัด และหน้าสุดท้ายจาร 11 บรรทัด มีหน้าต้น 38 หน้า หน้าปลาย 39 หน้า รวมทั้งสิ้น 77 หน้า เล่มเดี่ยวจบ

1.2 ลักษณะอักษรและอักษรวิธี

ลักษณะอักษรที่ใช้จารเป็นอักษรไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมี 2 แบบ (ประหม่อม สุวรรณคังคะ, 2526 : 64) คือ

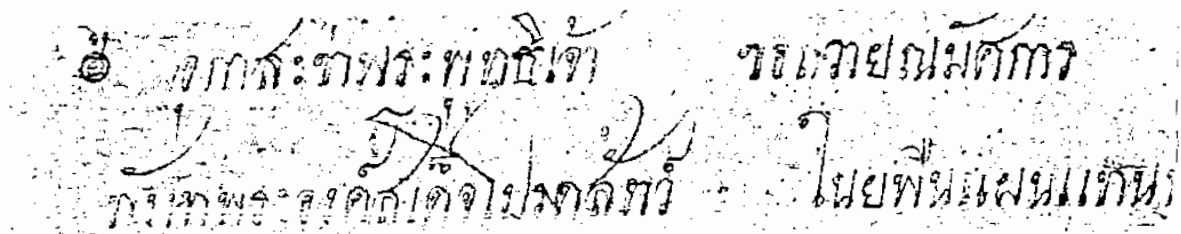
รูปอักษรขอม ใช้เขียนภาษาบาลีจารในหน้าแรก มีเพียง 4 บรรทัด

ตัวอย่าง

และรูปอักษรไทย ใช้จารภาษาไทย เริ่มจารตั้งแต่บรรทัดที่ 5 เป็นต้นไปจนจบเรื่อง มีลักษณะลายมือ 2 แบบ สันนิษฐานว่าน่าจะจาร 2 คน เพราะอักษรแบบที่ 1 มีลักษณะตัวบรรจง เล่นทางสวยงาม สระหน้า (ใ, ไ, โ) สูง เป็นอักษรที่จารเป็นหลักตลอดเรื่อง

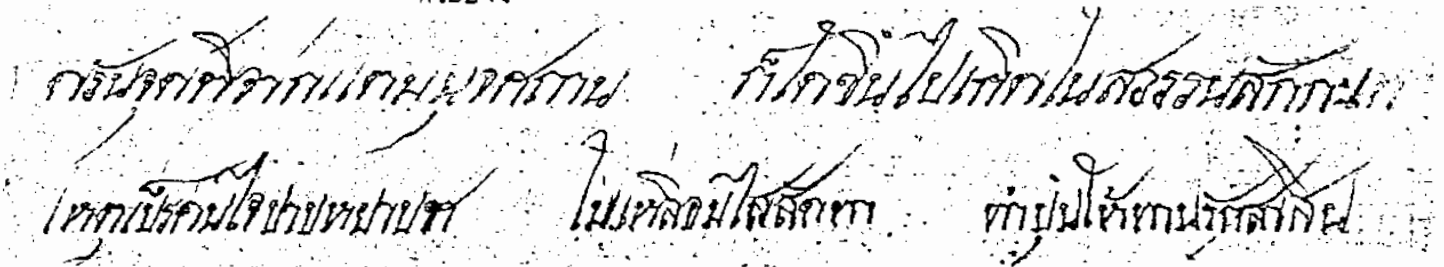
ตัวอย่าง

(หน้าต้น 1 บรรทัด 5-6)

ส่วนแบบที่ 2 ลักษณะอักษรเป็นตัวเอน ลักษณะเส้นที่จารไม่สม่ำเสมอ ไม่ตรง ดูเหมือนเขียนไม่ชำนาญ อักษรลักษณะเช่นนี้มีน้อยมาก

ตัวอย่าง

(หน้าต้น 5 บรรทัด 7-8)

ลักษณะอักษรวิจิ หรือการประสมอักษรในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้า
ห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ มีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างจากอักษรวิจิปัจจุบัน
ลักษณะที่แตกต่างจากปัจจุบันมีข้อสังเกต ดังนี้

1.2.1 การใช้พยัญชนะ

1.2.1.1 การใช้พยัญชนะต้น ที่แตกต่างจากปัจจุบัน

มีข้อสังเกตดังนี้

1.2.1.1.1 พยัญชนะต้นที่มีตัวอักษรตัวเดียว

ส่วนมากจะยึดเสียงเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงรูป ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน พยัญชนะต้นที่มีตัวอักษรตัวเดียวที่ใช้สลับสนมี 8 เสียง ได้แก่

เสียง /ค/ ใช้รูป ข ชม ค ม ปะปนกัน โดยเฉพาะ ข และ ม ใช้ปะปนกันมาก เช่น

ขอ	เขียน	ขอ	ข่อ
ข้า	เขียน	ข้า	ข่า และ ม่า

เสียง /ช/ ใช้รูป ช ศ ษ ส ปะปนกัน เช่น

ศาสนา	เขียน	สาสนา
สุข	เขียน	สุก
ศรี	เขียน	ศรี
สอน	เขียน	สร

เสียง /ย/ ใช้รูป ย และ ญ ปะปนกัน เช่น

ญาติกา	เขียน	ยาฎิกา
ปัญญา	เขียน	ปัญญา

เสียง /ท/ ใช้รูป ถ ท ธ ปะปนกัน ไม่มี ฐ ท และ ฒ เช่น

ท่า	เขียน	ท่า	ธรรม
ธรรม	เขียน	ท่า	หรือ ทรรม
เถิด	เขียน	เท็ด	
บันฑูร	เขียน	บันฑูน	
เฒ่า	เขียน	เถ้า	

เสียง /น/ ใช้รูป น และ ณ ปะปนกัน เช่น

พิจารณา	เขียน	พิจณา
มานะ	เขียน	มาณะ

เสียง /พ/ ใช้ พ และ ภ ปะปนกัน เช่น

พา เขียน พา หรือ ภา

เพราะ เขียน เภราะ

เพลิง เขียน เภริง

เสียง /ล/ ใช้รูป ล และ ฬ เช่น

บาลี เขียน บาลี หรือ บาฬี

ล่อลวง เขียน ฬอหลวง

บางคำใช้รูป ฤ เช่นคำว่า ลีถ เขียน ฤถ

เสียง /ช/ ตามปกติต้องใช้รูป ห ช แต่ในวรรณกรรมฉบับนี้ใช้
รูป ง แทน ช เช่น คำว่า ชา ๆ เขียน งา ๆ

1.2.1.1.2 พยัญชนะต้นที่มีอักษรควบกล้ำ

พยัญชนะควบกล้ำ ได้แก่ พยัญชนะต้นที่มี ร ล ว ควบกับอักษรตัวแรก
ในคำ พยัญชนะต้นที่มีอักษรควบกล้ำในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับ
สำนวนภาคใต้ ที่มีลักษณะแตกต่างจากอักษรวิธีปัจจุบัน สังเกตได้ดังนี้

ใช้พยัญชนะควบกล้ำในคำที่ไม่ใช่ควบกล้ำ เช่น

คือ เขียน ครือ

ศัพท์ เขียน สรับ

เมื่อย เขียน เมลื่อย

คำที่ใช้ ร ควบกล้ำในอักษรวิธีปัจจุบัน บางคำใช้ ฤ หรือ ฤา เช่น

ตริก เขียน กฤก ตฤก

หรือ เขียน หฤา

คำควบกล้ำบางคำเขียนตามเสียงพูดในภาษาถิ่นภาคใต้ เช่น

คัมภีร์ เขียน ก่าภลี

จำเริญ เขียน จำเมริน

พงไพร เขียน พรงไพร

1.2.1.1.3 พยัญชนะต้นที่เป็นอักษรนำ

อักษรนำ คือพยัญชนะตัวแรกของพยัญชนะต้นในพยางค์แรกของคำ เวลาออกเสียงมีเสียงสระ อะ ประสมอยู่ ถ้าคำที่เป็นอักษรสูง กลาง ต่ำ และพยัญชนะที่ตามมาเป็นอักษรเดี่ยวออกเสียงสูง กลาง ต่ำ ตามอักษรนำ ยกเว้น ท นำอักษรเดี่ยว และ อ นำ ย ไม่ต้องออกเสียงอักษรนำ

อักษรนำที่แตกต่างกับอักษรวิธปัจจุบัน มีข้อสังเกตคือ

คำที่ไม่มีอักษรนำในอักษรวิธปัจจุบัน แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้กลับมี

อักษรนำ เช่น

มัน	เขียน	หมัน
เล่น	เขียน	เหล่น
ประมาณ	เขียน	ประหมาน

คำที่มีอักษรนำในอักษรวิธปัจจุบัน แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้กลับไม่มี

อักษรนำ เช่น

เหย้า	เขียน	เย้า
หญิง	เขียน	ยึง
อย่า	เขียน	ย่า

1.2.1.2 การใช้พยัญชนะสะกด

พยัญชนะสะกดในวรรณกรรมเรื่องพระพุทโธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ ที่มีอักษรวิธแตกต่างกับอักษรวิธปัจจุบัน มีข้อสังเกตดังนี้

1.2.1.2.1 คำที่ได้รับมาจากภาษาอื่น

ซึ่งเป็นคำภาษาบาลี และสันสกฤต ที่ใช้พยัญชนะสะกดไม่ตรงตามมาตรา แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ใช้ตัวสะกดตรงตามมาตรา เช่น

มาตรา แม่กก

สุข	เขียน	สุก
บุคคล	เขียน	นุกคล
บริจาค	เขียน	ปริจาก

มาตรา แม่กค

ปรากฏ	เขียน	ปรากค
-------	-------	-------

	บวช	เขียน	บวค
	อาทิตย	เขียน	อาทิต อาทิต
มาตรา แม่กบ			
	พบ	เขียน	ภพ
	บาบ	เขียน	บาบ
	โโลก	เขียน	โlob
มาตรา แม่กง			
	ประสงค	เขียน	ประสง
	พงศ	เขียน	พง
มาตรา แม่กน			
	ศีล	เขียน	สีน สิน
	ดวงจันทร์	เขียน	ดวงจัน

1.2.1.2.2 คำที่ได้รับมาจากภาษาอื่น

อักษรวิธีปัจจุบันใช้พยัญชนะสะกดอย่างหนึ่ง แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ ใช้พยัญชนะสะกดอีกอย่างหนึ่ง

มาตรา แม่กค			
	ควัศ	เขียน	ควัษ
	อากาศ	เขียน	อากาศ
มาตรา แม่กบ			
	ลาภ	เขียน	ลาพ
	บุพผา	เขียน	บุพผา
มาตรา แม่ กน			
	วิมาน	เขียน	วิมาร
	ขวัญ	เขียน	ขวัน
	ผจญ	เขียน	ผจล

1.2.1.3 การใช้อักษรันต์

การใช้อักษรันต์ในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ ที่มีอักษรวิธีแตกต่างจากอักษรวิธีปัจจุบัน มีข้อสังเกต ดังนี้

คำบางคำที่ไม่มีการันต์ในอักษรวิเชียรปัจจุบัน แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ กลับมีการันต์ เช่น

พิน (เครื่องดนตรี)	เขียน	พินท์
ยาวรี	เขียน	ยาวรีย์
รัก (ชอบ)	เขียน	รักษ์

คำบางคำที่มีการันต์ในอักษรวิเชียรปัจจุบัน แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ กลับไม่มีการันต์ เช่น

มนุษย์	เขียน	มะนุษ
พราหมณ์	เขียน	พราม
สวคมนตรี	เขียน	สวคมน

คำที่ออกเสียง อำ, อัม, และ อาม เมื่อมีอักษร ก และ น เป็นพยัญชนะต้นมักใช้ ม การันต์ เช่น

กำแพง	เขียน	ก้าม์แพง
กำลัง	เขียน	ก้าม์ลัง
กรรม	เขียน	ก้าม์
พระนาม	เขียน	พระน้าม์

คำที่ประสมสระ ใ- และ ไ- มักใช้ ย ตาม หรือ ย การันต์ เช่น

ใจ	เขียน	ใจย, ใจย์
ใน (ภายใน)	เขียน	ในย, ในย์
ไฟ	เขียน	ไฟย์

1.2.2 การใช้สระ

การใช้สระในวรรณกรรมเรื่องพระพุทเจ้าห้าพระองค์ ฉบับสำนวนภาคใต้ แตกต่างจากอักษรวิเชียรปัจจุบัน มีข้อสังเกตดังนี้

1.2.2.1 การใช้สระหน้า

การใช้สระหน้าทุกตัวใช้อักษรวิเชียรปัจจุบัน

ยกเว้นสระ โ เขียนสูงมาก และเล่นทางสวยงาม สระ ใ และ ไ เขียนสูงกว่าปกติ การใช้สระ ใ และ ไ ส่วนมากใช้ ย ตาม หรือ ย การันต์ เช่น

ไ	เขียน	ไย, ไย้
โค	เขียน	โคย, โคย้
วินัย	เขียน	วินัย

1.2.2.2 การใช้สระหลัง

สระหลังที่ใช้แตกต่างจากอักษรวิธีปัจจุบัน คือ

สระ อะ (ะ) ไม่ใช้รูป ะ แต่ใช้รูป ๐ เช่น

จะ	เขียน	จ๐
พระ	เขียน	พร๐
ทะลุ	เขียน	ท๐ลุ

คำที่ออกเสียง อะ ในคำหลายพยางค์บางคำจะใช้เครื่องหมาย ั

กำกับบนอักษรที่ออกเสียง อะ เช่น

ภาวนา	เขียน	ภาวนา
นรก	เขียน	นัรก
ละไม	เขียน	ลัมัย

สระอา (-า) เขียนติดกับอักษร และอักษรบางตัวเขียนขยักปลายหาง
สวยงามก่อนใช้สระอา เช่น

พุทธา	เขียน	พุทธา
อากาศ	เขียน	อากาศ
มา	เขียน	ฆา
นา	เขียน	ฉา

อีกประการหนึ่งที่น่าสังเกตคือ เมื่อใช้สระอา (-า) ประสมกับตัว ช
ช ๒ ผ และ ฟ จะมีลักษณะพิเศษออกไป เช่น

ช้า	เขียน	ช่า
ช้าย	เขียน	ช่าย
บ้ำ	เขียน	บ๊า
เผ้า	เขียน	เผ๊า
ฟ้ำ	เขียน	ฟ๊า

สระ ออ (-อ) เมื่อประสมคำที่ไม่มีตัวสะกด มักใช้ " อ่ากับบน
พยัญชนะต้น เช่น

ขอ	เขียน	ข่อ
ต่อ	เขียน	ตื่อ

1.2.2.3 การใช้สระบน

สระบนที่ใช้แตกต่างจากอักษรวิสัยปัจจุบันคือ

สระ อี (-) ใช้รูป เช่น

พื้ง	เขียน	พืง
ขั้	เขียน	ขั๊
ขั้ม	เขียน	ขั๊ม

สระ อี (-) และสระ อี (-) เมื่อประสมกับตัว ป ทำให้ตัว ป
เปลี่ยนรูป เช่น

ปติ	เขียน	พิติ
ปี	เขียน	พิ
ปีก	เขียน	พิก

คำที่ประสมด้วยสระ เออ (-อ) ที่มีตัวสะกด ปัจจุบันใช้รูป
แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ใช้รูป เอ็ เช่น

เชิอ	เขียน	เช็
เกิอ	เขียน	เก็
เงิอ	เขียน	เง็

คำที่ประสมด้วยสระ เอ็ย (-ย) และสระ เอ็อ (-อ) ปัจจุบัน
ใช้รูป เอ็ย และ เอ็อ แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ บางคำจะใช้รูป เอ็ย็ และ เอ็อ็
เช่น

เว็ย	เขียน	เว็ย็
เค็ย	เขียน	เค็ย็
เพ็ย	เขียน	เพ็ย็

คำที่ประสมสระ อัว (ัว) ปัจจุบันใช้รูป ัว แต่ในวรรณกรรม
เรื่องนี้ใช้รูป ัว เช่น

มัว	เขียน	มัว
คัว	เขียน	คัว
กลัว	เขียน	กลัว

1.2.2.4 การใช้สระล่าง

สระล่างใช้รูปเดียวกับปัจจุบัน แต่เขียน
ตัวยาวกว่าปกติ การประสมคำมีข้อแตกต่างที่สังเกตได้ คือ

คำบางคำอักษรวิเชียรปัจจุบันใช้รูป ู แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้
ใช้รูป ู เช่น

บุญ	เขียน	บูน
สุธา (พสุธา)	เขียน	สูทา
สุภาพ	เขียน	สูภาพ

คำบางคำอักษรวิเชียรปัจจุบันใช้รูป ู แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้
ใช้รูป ู เช่น

บุชา	เขียน	บุชา
สมบุรณ์	เขียน	สมบุล

คำบางคำอักษรวิเชียรปัจจุบันเป็นเสียงสระ โอ (โ-) แต่ใน
วรรณกรรมเรื่องนี้ใช้เสียง อู (ู) เช่น

มณีโชติ	เขียน	มณีชูต
---------	-------	--------

1.2.3 การใช้วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ที่ใช้แตกต่างกับอักษรวิเชียรปัจจุบัน
มีข้อสังเกตดังนี้

คำทั่วไปที่มีวรรณยุกต์เอก (ˊ) และรูปวรรณยุกต์ (ˋ)
ในวรรณกรรมเรื่องนี้ มีข้อที่น่าสังเกต คือ

1.2.3.1 คำที่ปัจจุบันมีรูปวรรณยุกต์กำกับ

แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ เช่น

เมื่อ	เขียน	เมื่อ
แต่	เขียน	แต่
ค้ำ	เขียน	คาง

1.2.3.2 คำที่ปัจจุบันไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ

ในวรรณกรรมเรื่องนี้กลับมีรูปวรรณยุกต์กำกับ เช่น

ตาม	เขียน	ตำม
ตาย	เขียน	ต่าย
ลอย	เขียน	ล้อย

1.2.3.3 คำที่ใช้รูปวรรณยุกต์ (') ในอักษรวิธี

ปัจจุบัน แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้กลับใช้รูปวรรณยุกต์โท (ˋ) เช่น

ท่ามกลาง	เขียน	ท่ามกลาง
นั่ง	เขียน	นั่ง
ช่วย	เขียน	ช้วย

1.2.3.4 คำที่ใช้รูปวรรณยุกต์โท (ˋ) ในอักษรวิธี

ปัจจุบัน แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้กลับใช้รูปวรรณยุกต์เอก (ˊ) เช่น

ไหม้	เขียน	ไหม่
ห้อง	เขียน	ห่อง
เต็น	เขียน	เต่น

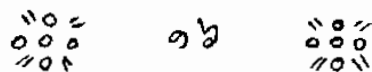
รูปวรรณยุกต์ตรี (ˊ) ในวรรณกรรมเรื่องนี้มีใช้เพียงคำเดียวคือ คัก นอกนั้นไม่ปรากฏว่ามีที่ใช้ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า ไม่มีคำที่ต้องใช้รูปวรรณยุกต์ (ˊ) ส่วนรูปวรรณยุกต์จัตวา (ˊ) ไม่มีใช้ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า ไม่มีคำที่ต้องใช้รูปวรรณยุกต์จัตวา (ˊ) หรืออาจมีแต่ไม่ใช้ก็เป็นได้

1.3 ลักษณะเครื่องหมาย

เครื่องหมายต่าง ๆ ที่ใช้ในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้า
ห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ มีดังนี้

- 1.3.1 ผนทอง (|) ใช้บังคับบนอักษรที่ออกเสียง อะ เช่น ส่ถาน (สถาน)
- 1.3.2 พันทุ (||) ใช้บังคับคำที่ออกเสียงสระ ออ ที่พยัญชนะต้น เช่น ขอ (ขอ)
- 1.3.3 เครื่องหมาย ๕ ใช้เขียนในที่ที่มีช่องว่างมาก ทางขวามือสุดบรรทัด
- 1.3.4 ฟองมัน (⊙) ใช้เขียนต้นข้อความ หรือบาทแรก ของคำประพันธ์
- 1.3.5 เครื่องหมาย ๖ ใช้เขียนต้นข้อความที่เริ่ม ตอนใหม่ หรือเปลี่ยนชนิดของคำประพันธ์
- 1.3.6 เครื่องหมายอังกฤษ หรือกัศดานต์วิสรรชนี และ โคมุตร (๗๕ @) ใช้เขียนตอนจบคำประพันธ์แต่ละชนิด บางครั้งอาจใช้ เฉพาะเครื่องหมาย @ ก็ได้
- 1.3.7 เครื่องหมายอังกฤษ หรือกัศดานต์วิสรรชนี (๗๕) ใช้เขียนบอกคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 และฉับ 16 ตัวอย่าง
- ๗๕ ๒๒ จรจร ๗๕
- ๗๕ ๑๖ ๗๕
- 1.3.8 ไม้ยมก (๗) ใช้เขียนคำซ้ำ เช่น เกิด ๆ ตาย ๆ
- 1.3.9 เครื่องหมายดอกไม้ต่าง ๆ ใช้เขียนคั่นบอกชนิด ของคำประพันธ์ เช่น

เขียนบอกคำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉับ 16 ดังนี้

เขียนบอกคำประพันธ์ชนิดกาพย์สุรางคนางค์ 28 ดังนี้

๐๐๐
๐๐๐ กี่ ราม ๒๘ ๐๐๐
๐๐๐

ข้อสังเกตลักษณะอักษรและอักษรวิธี

ลักษณะอักษรและอักษรวิธีที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้า-
พระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ มีลักษณะแตกต่างจากอักษรวิธีปัจจุบัน การที่ลักษณะอักษร
และอักษรวิธีมีลักษณะแตกต่างจากปัจจุบัน น่าจะเกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. ลักษณะอักษรที่จารลงในหนังสือบางตัวแตกต่างจากอักษรปัจจุบัน
อาจเกิดจากสาเหตุดังนี้

1.1 ความสะดวกในการจารหนังสือ การจารหนังสือหลาย ๆ หน้า
ต้องอาศัยความชำนาญ ความคล่องแคล่ว สะดวกและรวดเร็ว ดังนั้น "ความสะดวก
และลีลาการเขียนที่สะดวกและรวดเร็วคือ เขียนคำหนึ่ง ๆ ไม่จำเป็นยกปากกา
หลายครั้ง จึงมีการเขียนให้สระติดกัน"(ประพนธ์ เรื่องณรงค์, 2523 : 39)
โดยเฉพาะคำที่ประสมสระอา ซึ่งเขียนติดกับพยัญชนะต้น จึงดูเป็นลักษณะการเขียน
แบบพิเศษ เช่น

มา	เขียน	๑๗๓
ญาน	เขียน	๑๗๓๖
เรา	เขียน	๖๗๓

การเขียนคำที่มีอักษร ช ช บ ผ และ พ ประสมด้วยสระอา ก็เขียน
ติดกับพยัญชนะต้น แล้วต่อเติมทางตอนหลัง ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อักษรเหล่านี้
มีลักษณะพิเศษ เช่น

ชาว	เขียน	๑๗๓๖
เผ้า	เขียน	๖๕๓๖
ฟ้า	เขียน	๗๓๖
บ้ำ	เขียน	๖๕๓๖

1.2 ความรักสวยรักงามในการจารหนังสือนับว่าเป็น "ความสำคัญประการหนึ่งคือ ลายมือและความสันทัดของผู้เขียน หากผู้เขียนมีความประณีตรักสวยรักงามก็จะถ่ายทอดรูปแบบอักษรอย่างวิจิตรบรรจงและเล่นทางสวยงามมาก" (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2523 : 27) วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ฉบับสำนวนภาคใต้ แสดงให้เห็นความรักสวยรักงามในการเขียนตัวอักษรของผู้เขียน จึงเขียนอย่างวิจิตรบรรจงและเล่นทางสวยงามมาก โดยเฉพาะอักษร ช ช ๓ ส หรือ ๖ และ ๖ ทำให้มีลักษณะพิเศษออกไป

2. อักษรวิธที่ใช้ในหนังสือบุคที่แตกต่างจากอักษรวิธปัจจุบัน อาจเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

2.1 เกิดจากการเขียนตามเสียงพูดในภาษาถิ่นภาคใต้ คำบางคำในวรรณกรรมเรื่องนี้ใช้ภาษาถิ่น ดังนั้นการจาร "คำบางคำเขียนตามที่อ่านออกเสียงคือ อ่านออกเสียงอย่างไรก็เขียนตรงตามนั้น" (สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์, 2526 : 70) เช่น

เหม็น	เขียน	หมิน
สำเร็จ	เขียน	สรรมเหมรีจ

การเขียนตามเสียงอ่าน หรือเสียงพูดตามแบบภาษาถิ่นภาคใต้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อักษรวิธในวรรณกรรมเรื่องนี้แตกต่างไปจากอักษรวิธปัจจุบัน

2.2 เกิดจากการเทียบเสียงอักษร อักษรไทยที่เป็นพยัญชนะต้นมีหลายเสียง บางเสียงมีอักษรที่ใช้แทนเสียงหลายตัว เช่น เสียง /ค/ เสียง /ช/ ฯลฯ เมื่อเขียนคำที่มีเสียงอักษรที่เป็นพยัญชนะต้นตรงกันหลายตัว ย่อมทำให้เกิดความสับสน เช่น คำว่า

ขอ	เขียน	ขอ หรือ ๗่อ
เพลิง	เขียน	เพลิง หรือ เกร็ง

ดังนั้น การเขียนคำที่มีเสียงเดียวกัน แต่ใช้อักษรแทนเสียงหลายตัว ทำให้อักษรวิธในวรรณกรรมเรื่องนี้แตกต่างจากอักษรวิธปัจจุบัน

2.3 ความสับสนในการวางตำแหน่งสระบน การวางรูปสระบน ในวรรณกรรมเรื่องนี้ที่แตกต่างกับอักษรวิเชียรปัจจุบันอย่างชัดเจน ได้แก่ รูปสระ เอีย และสระ เอือ เมื่อมีตัวสะกดจะเขียนเป็นรูป เ-ยี่ หรือ เ-อี่ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น เพราะความสับสนในการวางตำแหน่งสระบนนั่นเอง

2.4 เกิดจากความจำเป็นในการใช้วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ใน วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ ใช้รูปวรรณยุกต์เอก (◦) และรูปวรรณยุกต์โท (◡) เป็นส่วนมาก รูปวรรณยุกต์ตรี (◡) ใช้เพียง คำเดียวคือ คัก ซึ่งเป็นคำที่ไม่ตรงกับอักษรวิเชียรปัจจุบัน อาจเกิดจากการพลั้งเผลอ ไปก็ได้ และ "ที่ไม่มีคำอื่นใช้รูปวรรณยุกต์ตรี (◡) เลย น่าจะเป็นเพราะว่า ไม่มีคำให้ใช้ก็เป็นได้ ส่วนรูปวรรณยุกต์จัตวา (◡) นั้น อาจเป็นไปได้ว่าไม่มีคำ ที่ต้องใช้รูปวรรณยุกต์จัตวา หรืออาจมีคำแต่ไม่ใช้รูปวรรณยุกต์จัตวา" (สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์, 2526 : 65) ก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน

ด้วยสาเหตุดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้ลักษณะอักษร และอักษรวิเชียรในวรรณกรรมเรื่องนี้แตกต่างจากอักษรวิเชียรปัจจุบัน

2. ลักษณะภายในของวรรณกรรม

ลักษณะภายในของวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับ สำนวนภาคใต้ ที่นำมาศึกษามีลักษณะเฉพาะหลายประการที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 ลักษณะคำประพันธ์

คำประพันธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้า- พระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ มี 4 ชนิดด้วยกัน คือ ร่ายยาว กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉิ่ง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 คำประพันธ์แต่ละชนิดที่แต่งไว้นั้นมีทั้งที่

ไม่บอกชื่อกำกับและบอกชื่อกำกับ คำประพันธ์ที่ไม่บอกชื่อกำกับ ได้แก่ ร่ายยาว คำประพันธ์ที่บอกชื่อกำกับ ได้แก่ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์-สุรางคนางค์ 28 การบอกชื่อกำกับไม่ได้ระบุชื่อชัดเจนอย่างปัจจุบัน แต่ใช้เครื่องหมายบอกให้รู้ว่า ตอนนั้น ๆ ใช้คำประพันธ์ชนิดใด

ลักษณะคำประพันธ์และวิธีใช้คำประพันธ์ในการนำเสนอเรื่องราวในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ มีดังนี้

2.1.1 ร่ายยาว

ร่ายยาวที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวนภาคใต้ ไม่ได้บอกชื่อกำกับไว้ว่าเป็นร่ายยาว แต่ทราบลักษณะจากการนำมาเปรียบเทียบกับคำประพันธ์ประเภทร่ายยาวในปัจจุบัน ลักษณะบังคับของร่ายยาวในวรรณกรรมเรื่องนี้มีคี่เลข ไม่จำกัดจำนวนคำ วรรคหนึ่งมีคำตั้งแต่ 5 คำ ขึ้นไปจนถึง 13-15 คำ มีสัมผัสระหว่างวรรคไม่กำหนดตำแหน่งที่แน่นอน ลักษณะบังคับของร่ายยาวไม่เคร่งครัด

ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ประเภทร่ายยาวเทศนาเล่าเรื่องการกำเนิดพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ ซึ่งเป็นตอนต้นเรื่อง ดังตัวอย่าง

ภิกษุเว ทูอรภิกขุสงฆ์ ผู้ทรงศีลอันบริสุทธิ์ ทั้งเวทนา
 สัประยุตยิ่งชาย อันตั้งใจปรารถนา ซึ่งสรวรณีฤการ
 เป็นบรมสุกสถานอรอรุดคม ตั้งใจขึ้นชมมาพึงระทม-
 เทศนา สมเด็จพระมุนีนาย พระมหาจักรราชครุฑาพระองค์
 แรกประณมบังเกิดพระพุทธิเจ้าองค์หนึ่ง ทรงพระน้ากรชื่อ
 พระฤกกุสนโธ พระบรมโกที่ลัครพระองค์เสด็จจุติจากคุด
 ลิตาสวรรลักกะเทวโลกย์ลงมาเกิด ในวันสุกเดือนหกชั้น
 ลิบหาคำปรีกา เมลาอนุโรไทในยมเมืองเพ็ชบุรีศรีมหานคร

(หน้าต้น 1 บรรทัด 7, หน้าต้น 2 บรรทัด 1-5)

2.2.2 กาพย์ยานี 11

ภาพยยานี 11 ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ไม่ได้ระบุชื่อไว้ว่าเป็นภาพยยานี 11 แต่ใช้เครื่องหมาย ๕๑๕ ๒๒ จร ๕๑๕ กำกับไว้ตอนเริ่มต้นใช้คำประพันธ์ชนิดนี้ เมื่อพิจารณาฉันทลักษณ์ ตรงกับลักษณะของภาพยยานี 11 ในปัจจุบัน

การแต่งภาพยยานี 11 ไม่ค่อยเคร่งครัดฉันทลักษณ์ มีทั้งที่แต่งได้ตรงตามฉันทลักษณ์ และไม่ตรงตามฉันทลักษณ์

ตัวอย่าง ภาพยยานี 11 ที่แต่งตรงตามฉันทลักษณ์

๐ ผู้โดยเห็นทุกชีโย	แจงดวงใจในยสังขา
ทำท่ามความกล่าวมา	ถือสินลาให้มั่นคง
๐ อุษาประณีต	คิดมัยดอชยาไหลหลง
ตั้งจิตไว้ให้ตรง	โนมม่อมลงเห็นที่ตาย"

(หน้าต้น 18 บรรทัด 12, หน้าต้น 19 บรรทัด 1-2)

ตัวอย่าง ภาพยยานี 11 ที่แต่งไม่ตรงตามฉันทลักษณ์

๐ เมื่อนั่งจักฟังธรรม	พูดจากันเสยงวุ่นวาย
จิตร์ใจไม่ผูกหมาย	พูดมากมายแล้วเหานอน
๐ เหตุว่าไม่เชื่อธรรม	เชื่อร้องรำเป็นคำขร
จำได้ทั้งบทกลอน	โคลนคอนของชอบใจ
๐ ไม่คิดว่าตัวเรา	เหมอื่นแมงเม้าเห็นเปลวไฟ
ขายหน้าบินเข้าไป	<u>ตอปีกใหม่จึงจะรู้ตัว</u>
๐ ครันรู้ว่าไฟร้อน	จะผันพอนด้วยความกลัว
เปลวเกร็งใหม่กลุ่มตัว	คิดจะหนีก็มีมิตรน
๐ ต่อร้อนจึงรู้ตัว	มีความกลัวตัวยัน ฯ
ปีกปากใหม่หมดกัน	<u>สัตว์นั้นม้วยบนไหลย"</u>

(หน้าต้น 16 บรรทัด 4-9)

ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าผู้แต่งไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ สังเกตจากสัมผัสบังคับในบาทเอก คำสุดท้ายของวรรคหน้าไม่สัมผัสกับคำที่ 3 ของวรรคหลัง และจำนวนคำในวรรคหลังมีเกิน 6 คำบ้าง ไม่ครบ 6 คำบ้าง ลักษณะเช่นนี้มีหลายแห่งด้วยกัน

ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 สลับกับกาพย์สุรางคนางค์ 28 และกาพย์ฉมัง 16 ในตอนที่สอง ซึ่งเป็นตอนที่กล่าวถึงพระบรมคถกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบเรื่อง การเสนอเนื้อหาในเรื่อง ผู้แต่งใช้กาพย์ยานี 11 หลายลักษณะด้วยกัน เช่น

ใช้เป็นบทไหว้ครู เมื่อเริ่มต้นตอนใหม่ ดังนี้

"๐ นะมัตถุเมแหงชา ทศนิกขาตังศรีโร นบบาทพระพุทโธ
พระธรรมโมอยู่สี่รา สະระนังพระสังโค อาจารย์โยครูสอนมา
บิตุรังหังมาตุรา โปย้าอายุชาติกากร

๐ เชฎโถเทพโสสฎฐ เบองตัจจรตนาคารร หัวอะนัน
ขันดินตอน ข่านปกอรขอพรไชย์"

(หน้าต้น 29 บรรทัด 9-11)

ใช้อธิบายความ ดังนี้

"๐ ทานันไ้สูนเปลา คีลทานเล่าเปนแกนสาร เปนทาง
พระนิจการ เพราะศินทานรักษารธรรม"

(หน้าต้น 22 บรรทัด 9-10)

ใช้ในความเปรียบ ดังนี้

"๐ ไม่คิดว่าตัวเรา เหมอื่นแมงเม้าเห็นเปลวไฟ
บายหน้าบินเข้าไป ตอปีกใหม่จึงรู้ตัว"

(หน้าต้น 16 บรรทัด 7-8)

2.2.3 กาพย์ฉมัง 16

กาพย์ฉมัง 16 ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้า
ห้าพระองค์ มีลักษณะฉันทลักษณ์ถูกต้องตามข้อบังคับทุกประการ

ตัวอย่าง

"๐ อุชบาบำเพ็ญบารมี เป็นกระดานยาวรี
สรรมรับเพื่อจะค่อนาวา

๐ เอาความตรงเป็นกระดานใหญ่หนา เอาความเมตตา
นั้นมาเป็นเสาสำเภา

๐ สาได้คึดตั้งจิตร์เรา อะนิจจันั้นเล่า
เป็นเสากระโดงเพชร"

(หน้าต้น 27 บรรทัด 1-3)

ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ประเภทฉก 16 สลับกับกาพย์สุรางคนางค์ 28
กาพย์ยานี 11 เพื่อเสนอเนื้อหาที่ต้องการสอนและเน้นให้ปฏิบัติ โดยอ้างข้อความ
อุปมามาใช้ให้เห็นโทษของการปฏิบัติในทางที่ไม่ถูกต้อง และชี้ให้เห็นผลของการปฏิบัติ
ในทางที่ชอบ

ตัวอย่าง

"๐ เอาความตรงเป็นกระดานใหญ่หนา เอาความเมตตา นั้นมาเป็นเสาสำเภา

๐ สาได้คึดตั้งจิตร์เรา อะนิจจันั้นเล่า เป็นเสากระโดงเพชร

๐ เอาสติเป็นจังกูตนา จึ่งเอาอะนิจจา สังขาราเป็นธงไชย"

(หน้าต้น 27 บรรทัด 1-3)

หรือ

"๐ เมื่อได้ดับราคะเป็นมูล โมหะสาบสูญ คือยาอันทับสิ้นลา

๐ สมุทเจตประหารราคา ลุลาภสาชคา คือสักขีทาการิยะผล

๐ ลุถึงอะระหังคัตตน เป็นเอกกะบุคคล นั้นแลจะได้นิฤการ"

(หน้าต้น 28 บรรทัด 8-10)

2.2.4 กาพย์สุรางคนางค์ 28

กาพย์สุรางคนางค์ 28 ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้า
ห้าพระองค์ มีคำว่า "ก็ราบ" กำกับไว้ตอนเริ่มต้นใช้คำประพันธ์ชนิดนี้ คำว่า "ก็ราบ"

หรือ "ราบ" เป็นคำเรียกชื่อภาพสุรางคนางค์ 28 ของชาวภาคใต้ สมัยก่อนชาวภาคใต้เรียกชื่อภาพสุรางคนางค์ 28 ว่า "ราบ 28" หรือ "ราบ" ก็ได้ (อุคมหนูทอง, ม.ป.ป. : 28)

การแต่งภาพสุรางคนางค์ 28 มีทั้งที่แต่งถูกต้องตามฉันทลักษณ์ และไม่ถูกต้องตามฉันทลักษณ์

ตัวอย่าง ภาพสุรางคนางค์ 28 ที่แต่งถูกต้องตามฉันทลักษณ์

"๐ พระเจ้าบรรพต บำพำมั่งมั่ง เกิดแต่น้ำใจย ครั้นใหม่สู่ภาพ
เกิดภาพเกิดไภย์ เภราะว่าน้ำใจย หนึ่งมีรั่มหิง ๐ เจ้าเจ้าทั้งหลาย
หิงยิงหิงชาย คิดเอาให้ถึง พระเจ้าเพชฌนา รับมารำหิง ครั้นเมื่อคิดถึง
ท่านก็นับว่าดี"

(หน้าปลาย 13 บรรทัด 11-12)

ตัวอย่าง ภาพสุรางคนางค์ 28 ที่แต่งไม่ถูกต้องตามฉันทลักษณ์

"๐ พระธรรมประเสริฐ พระรรล่ำเลิศ เป็นที่อุคม เคชะจำสิน
ภวานาสวตมน ออย่าคบบุคคล ผู้ใจยมารสา ๐ คบคนดี ๆ ออย่าให้เสียที่
ที่ตนเกิดมา ออย่าให้เสียแรง พระสาชหนา เร่งภาว่านา เอาเป็นเพื่อนตัว

๐ ออย่าคูเยอื่งคน ใจรายอะกุตล เบนคนมีดมัว สิ้นพระหังหา
เอาไว้กับตัว ออย่าได้เมามัว ถือตามบันยัต

๐ ปานาติปาตา พระบันยัตว่า ออย่าได้ข้าสัตร ผู้โดยถือได้ เป็นบุญ
มากนัก มิได้ข้าสัตร เกิดมารูปงาม"

(หน้าปลาย 17 บรรทัด 7-12)

ตัวอย่างดังกล่าว เห็นได้ว่าภาพสุรางคนางค์แต่งไม่ถูกต้องตามข้อบังคับของสัมผัส กล่าวคือ สัมผัสบังคับในตำแหน่งของคำที่ 4 ในวรรคที่ 4 ต้องสัมผัสกับคำที่ 2 ของวรรคที่ 5 แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้แต่งไม่ตรงตามข้อบังคับ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก

ผู้แต่งใช้ภาพสุรางคนางค์แต่งสลับกับภาพยานี 11 และภาพฉับ 16 ในการกล่าวถึงพระปรมัตถธรรม และใช้ภาพสุรางคนางค์ 28 บรรยายหรือพรรณนาความที่ต้องการขยายให้แจ่มแจ้ง

ตัวอย่าง

"๐ บุญอะหินนา เชื่อคำสาสดา ร้อนหัวอักขะนิต เทวาทังหลาย มาช่วยบ้องบิต เมิ่นเขาจะอุติ มิไต่หลายหนา ๐ ถาก้อมิได้ คำพระว่าไว้ บัญตอะหินนา คืดใจโลโภ ไปยลักเขามา แหวนทอง-เงินผา เข้าปลางัวควาย ๐ ทรัพย์สินใด ๆ ท่านใหม่ลงใจ ลักไป มากหลาย ไปตกล่รอก ตามกำทำไว้ ทุกขอยากนานได้ ห้าร้อยชาติหนา ๐ ครั้นสิ้นกำมีแล้ว ท่านจึงจะแผ้ว เอาตัวคืนมา ให้เป็นมนุษย์ ในทองลูกข่า ความอยากเวทนา มีกันรุดาเลย ๐ ท่านมัดท่านดี เจ็บปวดตีหลี รำรองเบย ๆ ท่านใหม่เมิดา กุมหนาบอแงย กินน้ำตาเอย ตางข้าวหมากพลู ๐ เมิ่นทุกสิ่งโดย ออกปากว่าไปย ท่านใหม่เห็นดู เข้าปลาอาหาร อิกทั้งหมากกลู ลางที่อดสู ลางที่ได้กิน"

(หน้าปลาย 20 บรรทัด 1-8)

คำประพันธ์ทั้ง 4 ชนิด ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้แต่งใช้กาพย์สุรางคนางค์ 28 มากที่สุด ใช้กาพย์ฉบัง 16 น้อยที่สุด ทั้งนี้คงจะพิจารณาว่า วรรณกรรมเรื่องนี้มีจุดประสงค์ในการอ่านแบบ "สวดหนังสือ" การใช้กาพย์สุรางคนางค์ 28 ซึ่งมีจำนวนคำในวรรคน้อย และมีสัมผัสระหว่างวรรคหลายตำแหน่ง เพื่อนำมาสวดนั้น จะทำให้สวดได้คล่องแคล่ว และเกิดความไพเราะกว่ากาพย์ชนิดอื่น การแต่งคำประพันธ์ไม่ได้เคร่งครัดในอันหลักขั้นแต่ประการใด เข้าใจว่าผู้แต่งมุ่งเนื้อหาที่ต้องการสอนมากกว่าจะพิถีพิถันในการเน้นรูปแบบคำประพันธ์ จึงทำให้คำประพันธ์บางบทไม่ถูกต้องตามอันหลักขั้น

2.2 แนวคิดของเรื่อง

แนวคิดของเรื่องปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ คือ "หาดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"

2.3เค้าโครงเรื่อง

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ มีเค้าโครงเรื่องกล่าวถึงตำนานพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ และความเป็นไปในศาสนาของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่ได้ลงมาตรัสรู้ในพุทธกัป ต่อจากนั้นพรรณาถึงการกำเนิดของตน พระศรีมหาโพธิ์ อันเป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, นางจันทุกษัตริย์ของพระองค์

ครั้งสมัยทรงเป็นเพศบรรพชิตนำข้าวมธุปายาสมาถวาย, ความมหัศจรรย์ของการ
 ลอยถาดอชิสฐาน และปาฏิหาริย์ของถาดที่พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ได้ลอยไว้
 มาบรรจบพบกันและซ้อนกันตามลำดับของพุทธกัป, พระพุทธเจ้าเทศนาพระธัมม-
 จักกัปป วัณณสูตร, พรรณนาถึงเทพดาอันมีพระพรหม พระยม พระกาฬ ท้าวจตุ-
 โลกบาล ครุฑ นาค และสรรพสัตว์ทั้งหลายที่มาชื่นชมในพระบารมี และเก็บดอกไม้
 มาเคารพสักการบูชา พระธรรมเทศนาจนครบเจ็ดวัน และเค้าโครงเรื่องในตอน
 ที่สอง เป็นเรื่องพระปรมาตม์ กล่าวถึงคุณพระรัตนตรัย เชิญชวนให้ผู้อ่าน ผู้ฟังปฏิบัติ-
 ธรรม รักษาศีล ทำบุญให้ทาน กล่าวถึงวัฏสงสาร กุศลมูล อกุศลมูล ไตรลักษณ์
 ศีลห้าและอานิสงส์ของการปฏิบัติตนในการรักษาศีลห้า ท้าวเวรดิงสาการ 32 การ
 พิจารณาสังขาร แล้วจบลงด้วยการไหว้ครู (สัคคี) ขออำนาจของผู้มีพระคุณและสิ่ง
 ศักสิทธิ์ทั่วสากลโลก ให้มาช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายทั้งปวงที่มาเบียดเบียน
 ทั้งผู้อ่าน และผู้ฟังตลอดกาลนาน

2.4 กลวิธีการแต่ง

กลวิธีการแต่ง หมายถึงวิธีการของผู้แต่งเพื่อจงใจใช้เพื่อ
 เสนองงานเขียนของตนให้มีลักษณะเด่น แปลก มีคุณค่า และน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
 ความสามารถและฝีมือของผู้แต่ง (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2525 : 182)

การศึกษารวบรวมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ฉบับสำนวน
 ภาคใต้ ปรากฏว่าผู้แต่งใช้กลวิธีดังต่อไปนี้

2.4.1 การเปิดเรื่อง

วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ เริ่มต้น
 ด้วยการนมัสการพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ แล้วเปิดเรื่องโดย
 พระพุทธเจ้าทรงเทศนา เรื่องการกำเนิดพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ให้พระสงฆ์
 เทวดา และสัปบุรุษทั้งหญิงและชายฟัง ดังข้อความว่า

ภิกษุเว กุภอรภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงศีลอันบริสุทธิ์ ทั้งเทวดา
 สัปบุรุษยิ่งชาย อันตั้งใจปราถนา ซึ่งสววรรณีฤการเป็น
 บรมสุกสถานอรอุตตม ตั้งใจชื่นชมมาฟังระพระทามเทศนา

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหาจักรพรรดิราชธานีกรุงศรีอยุธยา
 แรกประถม บังเกิดพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่ง
 ทรงพระนามว่า พระกุกกุสนโท พระบรมโกที่ลัทธิ
 พระองค์เสด็จจากคฤหาสน์สวสวรรค์สักกะเวทโลกย์
 ลงมาเกิด ในวันศุกร์เดือนหกขึ้นสิบห้าค่ำปีระกา

(หน้าต้น 1 บรรทัด 7, หน้าต้น 2 บรรทัด 1-4)

2.4.2 การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์
 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่หนึ่ง ใช้กลวิธีเล่าเรื่องตามลำดับเวลาที่พระพุทธรูปเจ้า
 แต่ละพระองค์เสด็จลงมาถือกำเนิดและตรัสรู้ แล้วเทศนาสั่งสอนมวลมนุษย์ และการใช้อำนาจปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูปเจ้า อันเกิดจากบุญญาบารมีของแต่ละพระองค์ให้ผู้อ่าน
 ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสในองค์พระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้น ๆ เช่นกล่าวถึงอำนาจปาฏิหาริย์
 ของพระศรีสากยมุนีโคดมในการที่ตังพระทัยจะตรัสรู้ แต่หมู่มารมาผลอยขัดขวางไม่ให้
 พระองค์ตรัสรู้ อำนาจบุญญาบารมีอันสูงส่งของพระศรีสากยมุนีโคดม จึงทำให้ร้อนไปถึง
 พระธรณีชั้นมาช่วย ดึงข้อความที่ปรากฏ ดังนี้

พระองค์ก็อยู่แต่พระองค์เดียว จึงลำนึกถึงพระบารมี
 ทั้งสามสิบห้า ตรัสเรียกมาเป็นพะยู่พะโยทาอันแกลัวกล้า
 ลอมนำลอมหลังรักษารัตนบันลัง ก็มีได้หวาดไหววันไหวย
 ครานั้นก็ร้อนถึงพระทรมันอันหนาแน่น ใต้สองแสน-
 สี่หมื่นโยชน์ ก็อุกโคตรองกองหวาดไหววัน เลื่อนสัน
 ดั่งจะแยกนางก็แซกพระสุทนต์ ขึ้นมายืนนพระยามาร
 ตรงนำฉานพระบุรุษราช แล้วก็องค์อาดบดินำในมวยผม
 ของอาดมา เปนอุทกคะทาราไหลเขียว แต่ลัดเลี้ยวคลื่น
 ละลอก กระชอกฉาน บ่อมีรูสินสุทนต์ยอน สากรไหล
 กระครึกกระโครม เต็มตามฝั่งคงคามะ

(หน้าต้น 9 บรรทัด 7-12)

การแสดงความมหัศจรรย์ต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นในยุคลสมัยพระศรีสากยมุนี หรือพระพุทธเจ้าองค์ที่ชาวพุทธนับถือในปัจจุบันนั้น ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจูงใจผู้อ่าน ผู้ฟังให้เห็นว่า พระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่บุคคลธรรมดา แต่เป็นผู้มีบุญญาธิการมาก สามารถแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้ ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสศรัทธา

ตอนที่สอง ซึ่งเป็นเรื่องพระบรมมัตถ์ ผู้แต่งใช้กลวิธีการสอนหลายประการ ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระบรมมัตถธรรม อันเป็นธรรมะชั้นสูงในพระพุทธศาสนา และมีความประสงค์ให้ผู้อ่านผู้ฟังได้ปฏิบัติธรรมะจนเกิดผลดีต่อตนเอง

2.4.3 การจบเรื่อง

การจบเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์จบด้วยบทไหว้ครู เช่นเดียวกับตอนต้นเรื่อง ซึ่งเป็นการจบเรื่องต่างกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ การไหว้ครูในตอนจบมีเนื้อความแตกต่างจากตอนต้น กล่าวคือ การเริ่มต้นไหว้พระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ แต่การจบเรื่องมีการไหว้พระพุทธเจ้าห้าพระองค์ พระรัตนตรัย ครู อาจารย์ มารดา บิดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้แก่ เทวดาบนสวรรค์ อันมีพระอินทร์ พระพรหม พระยม พระกาฬ ท้าวจตุโลกบาล ตลอดจนเทวดาทั่วสากลพิภพ ขอบ้านางความศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจพระคุณของผู้ที่กล่าวมาทุกฝ่าย ให้มาช่วยคุ้มครองปกป้องให้ปลอดภัยจากโรคภัยและอันตรายทั้งปวง การไหว้ครูอย่างพิสดารนี้ เรียกว่าการไหว้ศักดิ์ใหญ่ ซึ่งเป็นประเพณีของชาวไทยภาคใต้แต่โบราณ มีขึ้นเพื่อเป็นการคารวะและรำลึกถึงบุญคุณของครูบาอาจารย์ บิดา มารดา พระรัตนตรัย ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ถือกันว่าผู้ที่ไหว้ศักดิ์จะเกิดมงคลแก่ตัว (อุดม หนูทอง, 2524 : 2) ผู้แต่งกล่าวไว้ในตอนจบ ดังตัวอย่าง

"๐ เศษพระอาจณ เปนประธานช่วยบำรง เรี่ยวแรง
 แวงหมั่นคง มาหุมเกล้าเฝ้ารักษา ๐ สรรพทุกข์สรรพโสก
 สรรพโรกขามีมา คุณครูปกเกล้าซ้า คือกำแพงแข่งตราตรึง
 ๐ สัตถุยารูไกลล์ หังความไช้ยารู้ถึง สรรพคุณเปนที่พึ่ง
 ไชยะประสิทธิ์สวาโหม ฯ"

2.5 การใช้โวหารต่าง ๆ

โวหาร ได้แก่ "การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิง เป็นการแสดงข้อความออกมาในทำนองต่าง ๆ เพื่อให้ข้อความได้เนื้อความดี มีความหมายแจ่มแจ้งเหมาะสม น่าฟัง" (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2518 : 125)

ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ใช้โวหารต่าง ๆ เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง โดยใช้โวหารทั้ง 5 ชนิด ดังต่อไปนี้

2.5.1 บรรยายโวหาร

เป็นโวหารที่เล่าเรื่อง บอกเล่า หรืออธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2518 : 127)

ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ใช้โวหารบรรยายเล่าเรื่องตำนานการกำเนิดพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ในตอนต้นเรื่อง ดังตัวอย่าง

".... ส่วนพระองค์ก็มาจินตนาทานเห็นพระทุกขัง
พระอะนิจจัง พระอะนัตตา เหนื่อยหน่ายในยสังสานวัตตะ
สะละราชสมบัติในยไสมยเหยียงคินสัทดี ตรัยเรือก นายฉัน
นามาค ให้ผูกเครื่องประดับกันดัดอศวาราชม้าแก้ว
แล้วพระองค์เสด็จเหาะขึ้นไปบนอากาศ แล้วก็ลอยเลื่อน
ลงมา ยังฝั่งแม่น้ำอะโนคัมมะหานัดที่สถาน ด้วยเคชะ
พระบรมโกธิสมภารแต่ในยกาลก่อน จึงรอนขึ้นไปถึง
องค์สมเด็จพระอมรินทร เธอจึงเอาพระขันไชยสีลงถวาย
ได้ทรงศัพพะเกล้าเมาลี"

(หน้าค้น 10, บรรทัด 12, หน้าค้น 11 บรรทัด 1-5)

2.5.2 พรรณาโวหาร

เป็นโวหารที่มีลักษณะคล้ายบรรยายโวหาร แต่ต้องแทรกอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตามไปด้วย (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2518 : 128) วรรณกรรมเรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ใช้โวหารพรรณา ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์หลายแห่ง เช่น